

jim spoštovanje do naroda ko širjega družinstva ponehuje, jim tudi čislanje ožje domače družine čedalje bolj zginja. Hlapljenje narodne vezi tudi družinsko razpuša, in spoštovanje do vsega, kar posede in suče oblast, se naravnost spodkopuje . . . . .“

„Kako krepko življenje pa se budí v narodu o gojenji narodnosti, ko namreč preiskuje in spoznava svoje lastnije, in v svojem djanji njih veljavo spričuje, ker one so moč! V domačem jeziku se razvija narodu duh in serce najložeje, najhitreje, najvarniše. Narod si po tem ne služi samo suhega kruha v potu obraza, in svoje otroke z nekoliko več ljubeznijo pestuje, kakor neumna žival, temuč obdeluje tudi slovstvo, se giblje v umetnostih, in znajduje koristne reči; materialno blagostanje raste, in rojaki se povzdigujejo od ljubezni do samih sebe in do domače družine, do darovavnosti celó za ves rod. Ali se naj oprem na izgled Gerkov in Rimljanov, ki jih [tolikanj] občudujemo? Francozi se čutijo ko „grande nation“, in to jih vnema; Anglež se je spoznal za Angleža, in to mu deli velikost, in Nemci — ali bi bili res kaj prida postali, ko bi se bili še nadalje ko nekdanj francozili? Nikakor ne“. In Slovenci! rad bi vidil vašo čudovitost, ako se bote v eno mer le po ptujem kopitili, bo vas le ptuje devalo na vlak, kakor dervar štorasto kladvo na rajs! — „Ali tedaj prenarodovanje ni nespametno, škodljivo, neusmiljeno, grozovitno? In kdor se od naroda luši, ali ne ravná pregrešno, ker prvič sam sebe nevarno spakuje, in drugič narodu krivico dela, ker se mu bolj ali manj odteguje, mu svojo hasnovitost odrekuje, ko ima vendar sveto pravico do njegovih zmožnost in moči!“

„Utegne pa kdo ugovarjati: „Čemu le se truditi z odrejo narodov poleg njih lastnij, ko se pri sedanjih okolišinah svetá, pri pogostoma občevanji, neprenehoma stiskovanji, in polagoma zrašanji narodov njih popolnoma zmešanje napoveduje“. — Težko težko se bode to zgodilo. Še je na svetu, v Evropi celó krepstnih narodov dovolj. Viditi je marveč, da se v Evropi natorno-sorodni življeji zadevajo in tudi sprijemljejo ne v pomešanje, ampak v natorno priležno sostavo. Ako se nevarnost, ki v tej prikazni zdanjim državnim okrožjem pretí, ne more tajiti, je vendar iz popolnoma, hvala Bogu! čisto problematičnega pomešanja vzhajoča nezgodi še dokaj večja nevarnost. Pri prvi se utegne redoma tok in pristna struga napeljati vedé, s kom da je opraviti; pri drugi pa bi vso pretečenost, vso zgodovino in oblastnijo razdjavna, prav kavtiška čobodra nastopila, in počakati bi se moglo, kakošne čudne nove prikazni da bi se iz nje izcimile. Najboljši pripomoček toraj za odvernjenje druge, in za čisto oslavljenje perve nevarnosti je spoznavanje, izobraževanje narodov ko tacih. Zanimarjeni in zatirani, zbudaljeni in sprideni narodi — ti edini so nevarni“.

Ko je toraj pisatelj od „imenitosti“ govoril, ki jo narodi po svoji mnogoternosti med svetom premorejo, in v storivnosti, ki jo po gojenji svoje narodnosti zadobivajo, tudi njeno vpravičenost dokazal, spričuje vred tudi njeno vrednost. In kolikor bolj se dandanašnji narodno čutilo sém ter tjé samopašno obnaša, toliko bolj se sprevidi, da zanemarjanje ali celó zatiranje narodnost le slab sad rodi, in da je njih skerbno izobraževanje potrebno“, kar pisatelj v VI. bolj obširno izpeljuje.

„Ko namreč cesarski list veli, da naj se različni avstrijski narodi v svojih narodnih posebnostih ohranijo in naj se izobraževanje jezikov spodobno podpira, poterja resničnost naših dozdanjih razlag, list sam pa v teh mislih dobiva primeren komentar. Njegove besede pa očitno tudi tistim nasprotujejo, ki blagostanja Avstrije le v njeni ponemčbi išejo“.

Pisatelj tedaj nadalje napčnost te misli korenito dokazuje, in podpore, na ktere ponemčbini verniki svoje modro-

vanje zidajo, dobro povija pretresovaje njih kerhkost, njih škodljivost in njih zblojenost naposled. Pravijo namreč, da bi bilo Avstrijo ložeje vladati, ko bi iz toliko mnogoverstnih delov ne bila sestavljena; ali pa, da bi potem zdanja osornost in neprijaznost med narodi nehala; da bi tudi Avstrija večjo posest in veljavnost v nemških zadevah s tem pridobila itd., kar še tistih piškavih teorij enaki glasovi po svetu trobentajo.

Ker se pa brušenje teh sanjarij nikakor ne spleča, bo dovolj, ako se tem modrovačem skliče v kratki spomin minula in tekoča nemška zgodovina, ker si ravno med enonarodnimi Nemci neminljive homatije in razpori roko podajajo, in oni sami nad svojo neslogo in svojim nesrečnim stanjem roke obupno sklepajo; čemu še druge pojati v ta nagnjusni vertinec!

Opomnim le še, da naj bi že vendar nehala tisto nadležno bahanje z „nemškim slovstvom“ in ponemčbino zagovarjanje iz tega nagiba, ker imajo le Nemci slovstvo, Slovani na pr. pa ne. Naj bi se že vendar ta smešna in ostudna prevzetnost jela sama sebe sramovati! Al drugi narodi morda le zavoljo „nemškega“ slovstva na svetu bivajo? I, tedaj naj se pa vsa zemlja v nemško knjigarno spremení, s bukvarniškimi prevali zastavi in ves človeški rod v same bravece nemških knjig prestvari, ako je z nemštvom dodelan človeštva vek in tek svetá! Rogač.

Še neki Vodnikov spominek.

Ko vzamem letošnji tečaj nemškega koledarja „Sternkalender“ v roke, mi nasproti stopi sostavek z napisom:

Wer war denn dieser Vodnik?

Eine Fahrt in's Krainerland.

to je: *Kdo pa je bil ta Vodnik?*

Potovanje na krajnsko zemljo.

Kako, si mislim, je prišel tak sostavek v nemški koledar tacega izdatelja, ki svoje oko obrača bolj na visoko cerkveno in državno politiko, in težko kaj vpraša za slovenski narod, ki je že davno nekakošno vtopljen med ptujšino. Pa mož, ki ima bister um, kakor dr. Brunner, vrednik časnika cerkvenega in imenovanega koledarja, povsod vé opaziti, kar je resničnega, dobrega, hvale vrednega. V koledarji sam popisuje, kako je prišel na krajnsko zemljo, in kako se mu je godilo, zlasti v Postojni, kjer je v zaduje v duhovski hiši, kjer je takrat še bival mnogozaslužni dekan gosp. Anton Kurc, našel bolj primerno prenočiše; bilo je namreč ravno v sredi vojskinega hruma, v binkoštno nedeljo zvečer lanskega leta. Ogledoval se je drugi dan s starega grada na Saviču po lepi Pivški dolini, in potem pod tistim po čudovitih postojnskih jamah. Zopet na svoje stanovišče pridši, je našel na mizi ravno nove bukve v četertini natisnjene v Ljubljani, ki mu jih je kaplan g. Janez Kapus hotel v spomin podeliti. Bile so bukve z napisom: „Vodnik-Album“, mit Beiträgen von 86 Verfassern und 4 lithografirten Beilagen, herausgegeben von Dr. E. H. Costa.

In tedaj obilno znani pisatelj dalje naznanuje svojo najdbo in svoje misli:

„Vodnik! — tedaj očitno neka krajnska veličina, ki je v kakoršni koli vednosti, umetnosti ali obertnosti razgledovanje budila. Bukve so po vsaki poti vredne, da jih človek nekoliko prebira“.

„Najpoprej sem bral životopis Vodnikov — in sem našel učenega moža, slavljenega zavoljo izobraževanja slovenskega jezika — visoko obdarovanega, za svojo domovino in za njeni jezik nadušenega človeka, ki je v svojem življenji, polnem pridnosti, truda in samodarovitosti, le žel zavid in preganjanje — in kteremu v čast se zdaj — 40 let po njegovi smerti — izdaja spomenik, s kterim se na enkrat po njegovi smerti vse hoče nadomestiti, kar se je o življenji tega moža zamudilo“.

„Dajmo zdaj nektere izpiske iz životopisa Vodnikovega“.

Tukaj sledi ves Vodnikov životopis, kakor se nahaja v spomeniku, sestavljen po dr. H. E. Costa-tu. Dalje piše dr. Brunner:

„Tako je bil tedaj ta Vodnik po lepem popisu svojega značaja, ki se tudi v spomeniku nahaja iz roke prof. Petra Petruzzi-ta, blagodušen, nesebičen, dobrodelen, in ko ga je huda nesreča obiskala, ko skala terden zoper mahljeje ojstre osode, kakor Dante, ki ga je sam obilno čislal.“

„Koliko družnikov Vodnikovih, ki so na potih tega sveta po lastni ugibnosti in ptuji ugodnosti došli do veljavne službe in dobre plače, se je s pomišljevanjem in pomajevanjem oziralo v preganjanega moža kot v ubozega revčka, in ga je sebičnika imenovalo zavoljo njegovega tihega, vednosti udanega življenja! Kakor so taki ljudje nečislani ostali, dokler so živeli — razun če so se sami kje na dan rili — tako jih tudi zdaj nihče ne pomni v celi domovini. Nasproti pa so Krajnci čez 40 let še ponosni za svojega Vodnika, in njegovo djanje mislijo še v posebnem znamenji oznanovati naslednikom.“

„Daljno razlaganje tega, kar je Vodnik razun preiskovanja domačega in družih jezikov storil kot starinoslovec in zgodovinar, ne gré v obsežek tega koledarja. Pa en spomin iz njegovega življenja hočemo vzeti iz g. Babnikovega spisa v ravno tistih bukvah. Napis se glasi: „Koz a.““

Tukaj sledi vsa tista ginljiva pripoved, kako se je Vodnik potegnil za preganjano nedolžno siroto, in kako je dalje oskerbel njeno srečo. In potem sklene pisatelj besedo s tem: „Zdaj, ljubi bravec, poznaš zaslužnega moža — ki je bil avstrijsk državlján — v njegovi domovini ga imenujejo mojstra pevcov v slovenskem jeziku — poznaš Val. Vodnika, od kterega blezo poprej, če nisi Krajnec, nikoli v svojem življenji nisi nič slišal; naj ti bo v tolažbo, da tudi jez sem se še le pri svojem gostoljubnem in prijaznem gospodarji v Postojni (zakaj eno noč in en dan sem bil njegov gost), soznanil z imenom in bitstvom tega mnogozaslužnega učenega moža in obdarovanega pesnika.“

Tako dr. Brunner. Slovenci se smejo veseliti, da Nemeč, in sicer dobro znan in učen mož, tako slavi njih rojaka, in čisla tudi njih narodnost. Hicinger.

Kratkočasno berilo.

Spominek pri lipah.

Po narodni pripovedki.

Slovanski narodi so živeli nekđaj v edinosti in bili so miroljubni. Dana beseda bila jim je sveta. Kadar je star Slovan bogove za priče poklical, bi bil pred stebre zemlje omajal kakor njega drugač obernil.

Bogovi — se vé da še paganski — so imeli mnogo slabost kakor ljudje, kar bomo iz sledečega vidili. Bili so sovražni.

Brandiboj je bil eden najhrabriših Slovanov tistega časa, ko se je sledeče prigodilo. Pri vsakem boji je bil zmagavec; njegova pest je bila železna, toraj se ga je vse balo. Sicer pa je bil prijazen in mil.

Tačas so imeli Slovani boj s sosednim ljudstvom. Večkrat so se že v malih praskah z njimi kresnili, pa vselej so bili otepeni. Brandiboj je ležal cel mesec domá bolan. Žalostne novice so ga strašno razserdile. Priseže se maševati nad sovražnikom. In mož beseda je bil.

Ozdravivši skliče nekega dné 19 mladih korenjakov in jim pové svojo prisego. Vse se zatega del hvali: Ves vesel jim reče: „Marsikak naklep naših preddedov je splaval že po vodi, ker so bili premalo terdne volje. Da nam tudi ta naklep, kterega smo zdaj sklenili, po vodi ne splava, in se mašujemo za prelito kri svojih dragih rojakov, prisežimo pri večnih bogovih, ne pred domú se verniti, preden ne bo od naših mečev kri sovražnikova kapala!“ — Vsi radostni prisežejo. Brandiboj je njih vodja. Ponosen gré pred junaki

tjé v sovražne pokrajine. Ni mislil, da bodo vsi razun njega, tam ostali, hinavsko pobiti.

Maševanja željni premalo pazijo na zanjke, jim od sovražnika nastavljene, in pogumnost jim nič ne pomaga. Veliko popred so jih izsledili, preden so se tega nadjali. Sovražnik vedši, da jih je le malo, se oboroži, kar se le dá, in jih pričakujejo šestkrat močnejši v germovji neke soteske. Komaj pridejo Slovani brezskerbni v sotesko, kar planejo izza germovja nad-nje. Strašno vpitje se razlega po soteski, bojni rogovi odmevajo po bližnjih sterminah in daljnih pečinah; groza in strah prevzame te in une. Ubežati ni bilo mogoče, se braniti še manj. Vsi Slovani popadajo. Ni jim bilo dano si v kervi sovražni žeje ugasiti. Samo vodja se skrije v tamno votlino bližnjega skalovja.

Tù premišlja Brandiboj svoj žalostni stan. Strašen se mu zdi, pa je bil še le začetek žalostnih prihodnjih dní. „Blagi rojaki! — reče — popadali ste, preden ste kaj dosegli! In jez — jez nesrečnik, jez še tù bivam! Skrivam se enako divji zverini po skalovji, ki se belega dné boji. Kaj čem odgovoriti rojakom, ki bodo vernivšega popraševali? Tovarši so popadali, in — jez ubežal, se skrtil v to jamo!“

Za malo časa omolkne. Serpo gleda okoli sebe; divje obrača svoje oči proti nebu pa govori: „Ti moj varh, zakaj me niso sovražne pušice zadele? Zakaj nisem z rojaki vred padel in umerl? Končaj me; jez ne morem preterde osode prestati! Nak, nak! prisego moram še pred spolniti; moram se maševati; moje sercé hrepení po gorki kervi sovražnikovi! Pomagaj mi, pomagaj! — Morda se še lahko nocoj mašujem. Sovražnik vesel zmage ne bo mislil na-me. Hočem se tjé splaziti in jih napasti.“

Tako sklene in gré iz jame. Bila je tamna noč; nobena luč ne razsvitljuje zemlje. Sovražnik zmage in plena vesel je potoval domú. Brandiboj gré po stezi tjé proti vasi. Pa tamna noč in nevihta, ki mu je v sercu razsajala, ga zapelje na krivo pot. Vso noč hodi in hodi, pa zastonj. Nič več ne pride nazaj na pravo pot. Precej, ko se zdani, gré na neko goro, in gleda, kje da je. Zdelo se mu je, da je preveč na desno zašel. Pa še bolj se zmoti in zmiraj dalje od prave poti gré. Nazadnje se verne nazaj in išče steze. Nič ni. Gosta megla leži čez gojzd, da ne vé ne naprej ne nazaj.

Kmaló potem začne deževati in dežuje 14 dni. Vsi potoki in vse reke prikipijo do brega. Brandiboj pa le hodi in hodi, zdaj poleg rek, zdaj poleg hribov. Prepadi in sterme pečine ga ne strašijo. Cele tri mesce hodi po neizmernih gojzdi in pustinah; prebrede globoke vode in preplava dereče reke. Kadar lačen in truden hoče počivati in se okrepčati s koreninami in srovim mesom, ga nadlegova zverina, da komaj se ji brani.

Al vsem terdim overam kljubuje orjaška postava Brandibojeva. Bolezen ga ne potlači; le kervavo maševanje in obup mu razsajata strašno po sercu, in mu ne dasta mirú al pokoja. Zarotí se zmiraj proti severju iti, in se v prvi vasi znositi. Osem dni hodi. Deveti dan spozná nek germ, al kako hudo mu je pri sercu! „Bogovi, hudi bogovi!“ — kriči in pade na obraz, kakor bi ne hotel nič viditi. „Hudi bogovi! kaj vidim, kaj gledam! to so domače pokrajine! Moj rojstni kraj je tù! Ni več časa se oberniti! V kervi svojih bratov moram osvete meč oprati! Oj, krí mi zastaja po žilah! Da bi se za prijatle, brate maševal, sem šel od doma, in zdaj zdaj?“ — ne more več govoriti, bridka žalost mu zaprè besedo. „Neumerjoči bogovi! kaj sem krivičnega storil, da me tako tepete? Udati se moram; kar ste sklenili, bo storjeno.“ Vroč solze toči kakor nikdar poprej. Še pol dné, in — o groza! dobro je vedil — pride v domačo vas. Trese se kot šiba. Stokrat in stokrat obstane in se hoče oberniti. Pa nesrečna prisega ga naprej podí, kakor vihár derví valove morja.

Že so zvedili Slovani prežalostno novico, da so njih